

Notitie tbv beantwoording Motie 19.
14/03/2011

'Motie 19' van tweedekamerlid Ouwehand (Partij voor de Dieren) is op 17/02/2011 door de tweede kamer aangenomen. De motie luidt:

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat wetenschappers een verband zien tussen bestrijdingsmiddelen die behoren tot de klasse neonicotinoïden en de voortgaande bijensterfte;

constaterende dat bij de toelating van bestrijdingsmiddelen onvoldoende rekening is gehouden met de (cumulatieve) effecten van deze middelen op de gezondheid van de bijenpopulatie;

overwegende dat de regering aangeeft dat er meer onderzoek nodig is om dit verband inderdaad vast te stellen;

verzoekt de regering, de reeds toegelaten bestrijdingsmiddelen die behoren tot de klasse neonicotinoïden opnieuw te toetsen op de effecten op de gezondheid van bijen, en hierbij ook expliciet eventuele sublethale effecten mee te nemen,

en gaat over tot de orde van de dag.

In Nederland (evenals in Europa) zijn zeven stoffen toegelaten die tot de chemische klasse van de neonicotinoïden behoren. Slechts drie hiervan zijn echter zeer toxisch voor honingbijen: clothianidin, imidacloprid en thiamethoxam. Voor deze drie stoffen is in maart 2010 de plaatsingsrichtlijn (Annex I van 91/414/EEG) aangepast met *additional provisions to protect honeybees*. Voor de andere neonicotinoïden is dit niet gebeurd. Daarnaast is er één stof die geen neonicotinoïde is, maar wel een grote toxiciteit voor honingbijen heeft, persistent is en waarvoor de plaatsingsrichtlijn is aangepast: fipronil. Zie onderstaande tabel.

stofnaam	laagste LD50 honingbij ug a.s./bee	Aanpassing plaatsingsrichtlijn zaadcoating	Chemische klasse
clothianidin	0.00379	ja	Neonicotinoïde ¹
imidacloprid	0.0037	ja	Neonicotinoïde ¹
thiamethoxam	0.005	ja	Neonicotinoïde ¹
fipronil	0.00417	ja	Pyrazool ¹
acetamiprid	8.09	nee	Neonicotinoïde ¹
thiacloprid	17.32	nee	Neonicotinoïde ¹
fonicamid	>51.1	nee	Neonicotinoïde ²

¹ Compendium Pesticide Common Names van Alan Wood

² In het Compendium staat fonicamid als "unclassified insecticide" vermeld. Volgens de EFSA conclusie is fonicamid echter een *nicotinoid insecticide*

Op basis van bovenstaande stelt het Ctgb voor niet álle neonicotinoïden te beschouwen maar alleen die met grote toxiciteit voor honingbijen, en fipronil toe te voegen. Motie 19 is dan relevant voor de vier stoffen clothianidin, imidacloprid, thiamethoxam en fipronil.

Op basis van deze vier stoffen zijn in totaal 55 middelen op de markt in Nederland (dd. 18 februari 2011):

	Gewasbeschermingsmiddel	Biocide	
Professioneel	18 (+ 2 afgeleide)	12 (+ 4 afgeleide)	
Niet-professioneel	4 (+ 3 afgeleide)	4 (+ 11 afgeleide)	
Totaal	22 + 5 afgeleide = 27	14 (+ 14 afgeleide) = 28*	55

*3 middelen hebben zowel professionele als niet-professionele toepassing.

De meeste biocidentoepassingen leiden niet tot blootstelling van honingbijen. Deze worden niet herbeoordeeld. Bij een paar specifieke toepassingen kan blootstelling van bijen echter niet worden uitgesloten. Deze dienen derhalve ook herbeoordeeld te worden.

Conclusie: motie 19 moet uitgevoerd worden voor de 27 gewasbeschermingsmiddelen en voor 7 biociden.

De motie stelt dat subletale effecten moeten worden meegenomen. 'Subletale effecten' is echter een breed begrip. Het omvat alle effecten behalve die waar een bij aan sterft.

Nederland volgt de Europese guidance voor risicobeoordeling van honingbijen. Subletale effecten die standaard worden meegenomen in de beoordeling van middelen met hoge acute toxiciteit voor honingbijen zijn effecten op gedrag, vlucht-en/of foerageeractiviteit en broedontwikkeling. Ook kunnen de parameters stuifmeel- en nectaropslag, effecten op gedrag, en gewicht van het volk meegenomen worden. De testen duren enkele weken tot enkele maanden. De voor een stof beschikbare testen staan in de definitieve List of Endpoints die bij plaatsing van die stof op Annex I van 91/414/EEG (voor gewas) of 98/8/EG (voor biociden) wordt vastgesteld.

Voorbeeld: imidacloprid

Voor imidacloprid zijn bij de Europese stofbeoordeling volgens 91/414/EEG de volgende parameters in laboratoriumtesten onderzocht:

- Mortaliteit na acute blootstelling;
- Mortaliteit na chronische blootstelling;
- Leervermogen;

Ook zijn veldtesten uitgevoerd waarin bijenvolken langere tijd zijn blootgesteld aan bloeiende gewassen die als zaad met imidacloprid behandeld waren. Hiermee zijn de langere-termijn effecten op bijenvolken in het veld onderzocht. Dit omvat de volgende parameters:

- Sterfte van volwassen bijen;
- Broedontwikkeling (eilegactiviteit, ontwikkelsucces tot larve, pop en adult);
- Voórkomen van afwijkend gedrag;
- Vliegactiviteit;
- Opslag van stuifmeel en honing;
- Sterkte van het volk (gewicht en aantallen bijen).

Verder zijn gehalten van imidacloprid en metabolieten in stuifmeel en nectar gemeten in een aantal gewassen waarvan de zaden behandeld waren met imidacloprid.

Door Europa is geconcludeerd dat uit het aanwezige datapakket aantoonbaar is dat er geen risico is voor honingbijen, ook niet op de lange termijn, mits beschermende maatregelen gebruikt worden.

Deze Europese conclusie geldt uiteraard alleen voor de toepassingen die op Europees niveau beoordeeld zijn: boomgaarden, tomaat (beide spuittoepassing) en suikerbiet

(zaadbehandeling). Extrapolatie van deze conclusie naar andere toepassingen moet onderbouwd worden.

Voor imidacloprid zijn de afgelopen jaren veel publicaties verschenen in de openbare literatuur. Deze zullen bij de herbeoordeling betrokken worden. Een voorlopige analyse van deze openbare literatuur, opgesteld door bijen@wur, is bijgevoegd. Hieruit blijkt niet dat er zodanige risico's zijn dat onmiddellijk tot intrekking of aanpassing van toelatingen overgegaan moet worden.

Herbeoordeling van momenteel toegelaten middelen

Eenmaal afgegeven toelatingen worden regelmatig herbeoordeeld. Bij plaatsing van een stof op Annex I wordt een uiterste herregistratiedatum vastgesteld, voor welke lidstaten hun toelatingen op basis van die stof moeten herbeoordelen aan de hand van de definitieve List of Endpoints. Als deze datum voor een bepaalde stof nog niet is gepasseerd, kan het zijn dat een toegelaten middel nog niet volgens de laatste inzichten beoordeeld is. In dat geval is herbeoordeling nu noodzakelijk. De expiratedatum in onderstaande tabel geeft weer vóór welke datum herbeoordeling plaats zal vinden volgens de normale planning van het Ctgb.

Bovendien is onlangs (2010) een nieuwe richtlijn beschikbaar gekomen voor de beoordeling van systemische middelen. Deze richtlijn is nog niet voor alle toegelaten middelen toegepast.

Onderstaande lijst geeft weer voor welke middelen herbeoordeling nodig is. Dit zal inhoudelijk ongeveer twee weken in beslag nemen (inclusief toetsing). Afhankelijk van de uitkomst van de beoordeling is daarna mogelijk nog tijd nodig om toelatingen/etiketten aan te passen. Het is ook mogelijk dat aanvullende gegevens nodig zijn (bijvoorbeeld om extrapolatie van gegevens in de DAR naar nieuwe toepassingen te onderbouwen). De firma's moeten dan tijd krijgen om deze gegevens te genereren. Hierdoor kan de doorlooptijd van de herbeoordeling oplopen tot maximaal twee jaar.

Wat is al gedaan de afgelopen jaren

Nederland heeft in januari 2010 wel alle zaadcoatings op basis van clothianidin, imidacloprid, thiamethoxam en fipronil opnieuw beoordeeld op het risico voor bijen van stofdrift dat kan ontstaan bij het uitzaaien van behandeld zaad. Dit is gedaan naar aanleiding van de aanpassing van de plaatsingsrichtlijn van deze stoffen, waarin specifiek werd vermeld dat extra aandacht moest worden geschonken aan dit onderwerp. Op basis van deze herbeoordeling zijn extra restrictiezinnen voorgeschreven voor een aantal middelen.

1) Gewasbeschermingsmiddelen: Professioneel gebruik (grijs = afgeleide/parallel toelatingen)

toela-tingnr	middel-naam	toelating-houder	Expiratie-datum	werkzame stof(fen)	Toepassing(en)	Is het middel beoordeeld op basis van de definitieve List of Endpoints?	Herbeoordeling nu noodzakelijk?
13044	PONCHO BETA	Bayer CropScience B.V.	01/06/2018	clothianidine 400G/L # beta-cyfluthrin 53,3G/L	zaadcoating in bieten	Ja.	Ja. Er mist een beoordeling van het risico via honingdauw.
13276	PONCHO ROOD	Bayer CropScience B.V.	31/03/2018	clothianidine 600G/L	zaadcoating in snij- en korrelmaïs	Ja, maar dit is een WERG waarbij NL de beoordeling voor bijen over moet nemen van de andere lidstaat, in dit geval Oostenrijk. AT heeft alleen acute effecten meegenomen.	Ja, omdat AT niet ingaat op subletale effecten. Mag dit voor een WERG?
12802	MUNDIAL	BASF Nederland B.V.	01/12/2011	fipronil 500G/L	zaadcoating in bloemkool, boerenkool, broccoli, rodekool, savooienkool spitskool, spruitkool en witte kool.	Nee.	Ja.
12977	MUNDIAL	LTO Nederland	30/09/2011	fipronil 500G/L	zaadcoating in Chinese kool, Oosterse bladkolen en koolrabi.	Ja, maar het is een DVG waarbij minder streng is gekeken dan naar een normale aanvraag. De aanneming is gedaan dat er geen risico is via honingdauw, maar dit is nog niet bevestigd met data. En subletale effecten worden niet expliciet genoemd.	Ja, als we dat willen voor een DVG.
13384	MUNDIAL	Productschap Akkerbouw	30/09/2011	fipronil 500G/L	zaadcoating in uien en sjalotten	Ja. Maar subletale effecten worden niet expliciet genoemd.	Ja, kleine verduidelijking toevoegen dat ook subletale effecten afgedekt zijn. Als we dat willen voor een DVG.
13321	MERIT TURF	Bayer CropScience B.V.	01/07/2020	imidacloprid 0,5%	Strooien in openbare grasvegetatie en graszodenteelt.	Ja.	Nee. Wel loopt een bezwaar voor dit middel. Mogelijk is aanpassing nodig na behandeling door de bezwaarcommissie.

13178	ADMIRE	LTO Nederland	01/08/2011	imidacloprid	Traybehandeling (kort voor planten) of fyto-drip (bij zaaien) in spruitkool, bloemkool en broccoli.	Ja. Maar subletale effecten worden niet expliciet genoemd.	Ja, kleine verduidelijking dat ook subletale effecten afgedekt zijn. Als we dat willen voor een DVG.
13059	MONAMI	Bayer CropScience B.V.	01/04/2018	imidacloprid 17,5G/L # pencycuron 250G/L	Aardappelen, grondbehandeling tijdens poten.	Nee.	Ja.
12942	ADMIRE O-TEQ	Bayer CropScience B.V.	31/01/2014	imidacloprid 350G/L	Gewasbehandeling in appel en peer, vruchtgroenten onder glas, bloemisterijgewassen buiten en onder glas, bloembol- en bloemknol, boomkwekerij en vaste planten, hop, pennenteel van witlof. Bijzins op WG.	Nee.	Ja.
11662	AMIGO FLEX	Bayer CropScience B.V.	31/01/2014	imidacloprid 350G/L	Aardappelen, grondbehandeling tijdens poten. Bijzins op etiket.	Nee.	Ja.
11483	ADMIRE	Bayer CropScience B.V.	31/01/2014	imidacloprid 70%	Gewasbehandeling in appel en peer, vruchtgroenten onder glas, bloemisterijgewassen buiten en onder glas, bloembol- en bloemknol, boomkwekerij en vaste planten. Bijzins op WG.	Nee.	Ja.
11455	GAUCHO	Bayer CropScience B.V.	31/01/2014	imidacloprid 70%	Zaadcoating in suiker- en voederbieten. Bijzins op WG.	Nee.	Ja.

11601	GAUCHO ROOD	Bayer CropScience B.V.	31/01/2014	imidacloprid 70%	Zaadcoating in mais. Driftreductie stofdrift op WG.	Op 08/01/2010 is het risico van stofdrift bij uitzaaien beoordeeld. De rest van de bijenbeoordeling is niet volgens de definitieve LoE.	Ja.
12341	GAUCHO TUINBOU W	Bayer CropScience B.V.	01/01/2014	imidacloprid 70%	Zaadcoating van sla, andijvie, kolen, prei.	Ja, voor de UG in oosterse bladkool en sla. Subletale effecten zijn ook meegenomen. Dekt waarschijnlijk alle gewassen.	Ja, kleine verduidelijking nodig. De beoordeling kan iets uitgebreider opgeschreven worden, maar conclusie zal niet wijzigen.
12679	ACTARA	Syngenta Crop Protection B.V.	01/11/2018	thiamethoxa m 25%	Gewasbehandeling in aardappelen, bedekte teelt van knolbolbloemgewasse n, onbedekte en bedekte teelt van bloemisterij- en boomkwekerij gewassen en vaste planten; Grondbehandeling van aardappelen. Bijenzin op WG en toepassing alleen voor en na de bloei.	Ja, voor een recente WGGAG. Maar: vanwege systemische werking zou toepassen vóór de bloei wel tot blootstelling tijdens de bloei kunnen leiden. Hierover wordt nu niets gezegd.	Ja. Vanwege syst werking zou toepassen voor de bloei wel tot blootstelling tijdens de bloei kunnen leiden. Hierover wordt nu niets gezegd. Bovendien extra studies meenemen, zie 12913N.
12913	CRUISER 350 FS	Syngenta Crop Protection B.V.	31/01/2017	thiamethoxa m 350G/L	Zaadcoating in mais, erwten, peulen, kapucijners. Stofdriftrestricties op WG.	Ja, zeer recent beoordeeld (2011). Maar er zijn voor thiamethoxam inmiddels nog extra studies geleverd, voor een ander middel. Deze moeten nu voor alle thiamethoxammiddelen meegenomen worden.	Ja, extra studies meenemen.
12863	CRUISER SB	Syngenta Crop Protection B.V.	01/06/2011	thiamethoxa m 600G/L	Zaadcoating in bieten.	Nee.	Ja.

12852	CRUISER 70 WS	Syngenta Crop Protection B.V.	01/01/2021	thiamethoxa m 70%	Zaadcoating in sla en andijvie.	Ja, zeer recent beoordeeld (2011). Maar er zijn voor thiamethoxam inmiddels nog extra studies geleverd, voor een ander middel. Deze moeten nu voor alle thiamethoxammiddelen meegenomen worden.	Ja, zeer recent beoordeeld (2011). Maar er zijn voor thiamethoxam inmiddels nog extra studies geleverd, voor een ander middel. Deze moeten nu voor alle thiamethoxammiddelen meegenomen worden.
11547	IMEX- IMIDACL OPRID	R. van Wesemael B.V.	31/01/2014	imidacloprid 70%	Gewasbehandeling in appel en peer, vruchtgroenten onder glas, bloemisterijgewassen buiten en onder glas, bloembol- en bloemknol, boomkwekerij en vaste planten. Bijzinnig op WG.	Paralleltoelating van Admire 11483.	Nee, is paralleltoelating van Admire.
13363	KOHINOR 70 WG	Makhteshim- Agan Holland B.V.	31/01/2014	imidacloprid 70%	Gewasbehandeling in appel en peer, vruchtgroenten onder glas, bloemisterijgewassen buiten en onder glas, bloembol- en bloemknol, boomkwekerij en vaste planten. Bijzinnig op WG.	Paralleltoelating van Admire 11483.	Nee, is paralleltoelating van Admire.

2) Gewasbeschermingsmiddelen: Niet-professioneel gebruik (grijs = afgeleide/parallel toelatingen)

toela-tingnr	middel-naam	toelating-houder	Expiratie-datum	werkzame stof(fen)	Toepassing(en)	Beoordeling bijen obv definitieve LoE?	Herbeoordeling nu noodzakelijk?
11998	ADMIRE N PIN	Bayer CropScience B.V.	31/01/2014	imidacloprid 2,5%	Plantenstaafje. Sierplanten in potten en bakken. Restrictie: bijenzin (niet op bloeiende planten etc).	Nee.	Ja, zeer oude beoordeling. Restrictiezin voor particuliere toepasser is niet toereikend.
12115	PROVADO GARDEN	Bayer CropScience B.V.	31/01/2014	imidacloprid 5%	Gewasbehandeling in siergewassen en appels en peren of particuliere boomgaard, en aangietbehandeling in gazon. Bijenrestrictiezin op etiket.	Nee.	Ja, zeer oude beoordeling. Restrictiezin voor particuliere toepasser is niet toereikend.
13215	AXORIS QUICK-GRAN	Compo Benelux N.V.	31/01/2014	thiamethoxam 12,00G/KG	Granulaat voor in potten en bakken van sierplanten binnenshuis.	Ja. De buitentoepassing is beoordeeld maar verboden ivm bijenrisico.	Nee, geen blootstelling bijen want het mag alleen binnen. (Wel is de vraag: letten particulieren daar wel op?)
13216	AXORIS QUICK-STICKS	Compo Benelux N.V.	31/01/2014	thiamethoxam 12,00G/KG	Pin voor in potten en bakken van sierplanten binnenshuis.	Ja. De buitentoepassing is beoordeeld maar verboden ivm bijenrisico.	Nee, geen blootstelling bijen want het mag alleen binnen. (Wel is de vraag: letten particulieren daar wel op?)
12219	POKON PLANTSTICK	Pokon Nederland B.V.	31/01/2014	imidacloprid 2,5%	Sierplanten in potten en bakken. Restrictie: bijenzin (niet op bloeiende planten etc).	Afgeleide.	Nee, afgeleide van Admire N Pin.
12945	ADMIRE N	Bayer CropScience B.V.	31/01/2014	imidacloprid 5%	Gewasbehandeling in siergewassen en appels en peren of particuliere boomgaard. Bijenrestrictiezin op etiket.	Afgeleide.	Nee, afgeleide van Provado Garden.
12919	GAZON-INSECT	Bayer CropScience B.V.	31/01/2014	imidacloprid 5%	Aangietbehandeling in gazon. Bijenrestrictie op etiket.	Afgeleide.	Nee, afgeleide van Provado Garden.

3) Biociden: Professioneel gebruik (grijs = afgeleide/parallel toelatingen)

toela-tingnr	middel-naam	toelating-houder	Expiratie-datum	werkzame stof(fen)	Toepassing(en)	Beoordeling bijen obv definitieve LoE?	Herbeoordeling nu noodzakelijk?
--------------	-------------	------------------	-----------------	--------------------	----------------	--	---------------------------------

13074	MAXFOR CE QUANTU M	Bayer CropScience B.V.	01/07/2017	imidacloprid 0,31G/KG	Tegen mieren. Gel (visceuze druppels) die je met een pistool binnen of buiten, in nesten of op looppaden moet aanbrengen.	Nee.	Ja. De buitentoepassing van de gel is niet meegenomen, die moet herzien worden.
13160	LURECT RON FLYBAIT	Denka Registrations B.V.	01/03/2019	imidacloprid 0,5%	Tegen vliegen. Korrels die je moet oplossen en dan op de muur etc smeert. In dierversblijfplaatsen.	Nee.	Ja. Blootstelling kan optreden omdat mest uit behandelde stallen nadien op akker- of grasland wordt uitgereden. Dit is in Nederland niet maar in het Europese dossier wel beoordeeld. Moet ook voor de Nederlandse middelen opgeschreven worden. Het risico lijkt acceptabel obv snelle check.
12665	QUICK BAYT	Bayer CropScience B.V.	01/02/2015	imidacloprid 0,5%	Tegen vliegen. Korrels die je moet oplossen en dan op de muur etc smeert. In dierversblijfplaatsen.	Nee.	Ja. Blootstelling kan optreden omdat mest uit behandelde stallen nadien op akker- of grasland wordt uitgereden. Dit is in Nederland niet maar in het Europese dossier wel beoordeeld. Moet ook voor de Nederlandse middelen opgeschreven worden. Het risico lijkt acceptabel obv snelle check.
13116	QUICK BAYT SPRAY	Bayer CropScience B.V.	01/10/2018	imidacloprid 10%	Tegen vliegen. Middel verspuiten op oppervlakten waar vliegen vaak zitten. Dierversblijfplaatsen en opslagplaatsen.	Nee.	Ja. Blootstelling kan optreden omdat mest uit behandelde stallen nadien op akker- of grasland wordt uitgereden. Dit is in Nederland niet maar in het Europese dossier wel beoordeeld. Moet ook voor de Nederlandse middelen opgeschreven worden. Het risico lijkt acceptabel obv snelle check.
13399	AGITA 10 WG	Novartis Consumer Health B.V.	01/12/2020	thiamethoxa m 10%	Tegen vliegen. Korrels die je moet oplossen en dan op de muur etc smeert. In dierversblijfplaatsen.	Nee.	Ja. Blootstelling kan optreden omdat mest uit behandelde stallen nadien op akker- of grasland wordt uitgereden. Dit is in Nederland niet maar in het Europese dossier van imidacloprid wel beoordeeld. Moet ook voor de Nederlandse middelen opgeschreven worden.

13063	AMOS FLY FINISH	Bayer CropScience B.V.	01/02/2015	imidacloprid 0,5%	Tegen vliegen. Korrels die je moet oplossen en dan op de muur etc smeert. In dierverblijfplaatsen.	Nee.	Zie 13160.
13173	MS VB-08	Bayer CropScience B.V.	01/10/2018	imidacloprid 10%	Tegen vliegen. Middel verspuiten op oppervlakten waar vliegen vaak zitten.	Nee.	Zie 13160.